

# Preweze deñiz söweşi

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Preweze deñiz söweşi PREVEZE DENİZ MUHAREBESİ

Osmanlı donanması ile müttefik Haçlı donanması arasında 28 Eylül 1538’de meydana gelen Preweze Deniz Muharebesi, Akdeniz’de Osmanlı hâkimiyetini kesin olarak belirlemesi bakımından büyük öneme sahiptir. Kanûnî Sultan Süleyman’ın 1537’de Pulya ve Korfu üzerine düzenlediği seferin sonuçsuz kalmasına rağmen Barbaros Hayreddin Paşa’nın dönüşte Kiklad adalarını ve Nakşa Dukalığı ile birlikte bazı Sporad adalarına ele geçirmesi Osmanlılar’ın yeni hedefleri açısından belirleyici olmuştur. Osmanlılar’ın Ege ve Adriyatik’teki Venedik adalarına ve topraklarına yönelik faaliyetleri karşısında Papa III. Paolo’nun öncülüğünde Şubat 1538’de Hristiyan devletleri arasında denizlerdeki hâkimiyet mücadelesini kazanmak ve Osmanlılar’ı Akdeniz’den uzaklaştırmak amacıyla bir ittifak yapıldı.

Bu sırada İspanya donanması amirali Andrea Doria’nın Mısır’dan İstanbul’a mal götüren gemileri ele geçirmek için Girit civarında beklediği haberini alan Barbaros Hayreddin Paşa, 7 Haziran 1538’de kırk kadırgalık donanmasıyla İstanbul’dan ayrıldı. Asıl amacı Andrea Doria’ya engel olmak ve Adalar denizini Venedikliler’den temizlemek olan bu donanmaya 3000 yeniçeriyle Kocaeli, Teke-ili, Hamîd-ili ve Alâiye beyleri de katılmıştı. Barbaros önce Kuzey Sporad adalarından İşkatoz’u ele geçirdi. Bu sırada İstanbul’da hazırlıkları tamamlanan doksan gemilik ilâve donanma ve Sâlih Reis ile Mısır’dan gelen yirmi gemilik filo Barbaros’a katıldı. Gelen bazı gemiler tamire muhtaç olduğundan Gelibolu’ya ve bir kısmı da Eğriboz’a gönderildi.

Kalan gemilerle yoluna devam eden Barbaros Hayreddin Paşa, Andre ve Serifos/Koyunluca adalarını ele geçirdiği gibi daha önce fethedilen İstendil ve İşkiroz adalarını vergiye bağlayarak aldığı esir ve ganimetleri yedi gemiyle İstanbul’a

gönderdi. 13 Temmuz 1538'de Girit önlerine ulaşan ve bir hafta süren akınlarda zaman zaman kıyıya asker çıkaran Barbaros pek çok esir, ganimet ve kale toplarını İstanbul'a yolladı. Bu esnada Kerpe ve Kaşot adalarını fetheden Osmanlı donanması İstanköy civarında iken Anadolu ve adalardan kürekçi ve asker tedarik etti. Daha sonra İstanpulya adası alındı ve Eğriboz'a giden Barbaros Hayreddin Paşa burada tekrar Sâlih Reis filosu ile birleşti. Venedik'e verilen 3 Ekim 1540 tarihli ahidnâmede Venedik'ten alınan adaların tam bir listesi bulunmaktadır.

Osmanlı ilerlemesini durdurmak üzere kurulan İspanya, papalık ve Avusturya arasındaki ittifaka Venedik, Portekiz, Malta ve Ceneviz'in katılması ile Andrea Doria kumandasında büyük bir Hristiyan donanması meydana getirildi. Korfu'da Mart 1538'de toplanmaya başlayan müttefik donanması, 7 Eylül 1538'de tamamlanarak Narda körfezinin kuzey girişindeki Preveze Kalesi'ni kuşattı. Bunu haber alan ve derhal Eğriboz'dan ayrılan Barbaros Hayreddin Paşa, Turgut Reis kumandasında yirmi gemilik bir gönüllü filosunu öncü olarak yolladı. Turgut Reis, Zenta sularında kırk gemilik bir düşman filosu ile karşılaştı ve durumu Modon'da bulunan Barbaros'a bildirdi. Buna karşılık Zenta'daki bir müttefik filosu da Preveze'ye giderek Andrea Doria'yı Osmanlı donanmasının gelişinden haberdar etti. Bunun üzerine Preveze'den ayrılan müttefik donanması Korfu'ya çekildi.

Barbaros da Preveze Kalesi'nin tahrip edilmesine karşılık Kefalonya adasını yağmaladı. 24 Eylül 1538'de Preveze Kalesi'ne gelip burayı tamir ve tahkim ettikten sonra körfezde hazır durumda beklemeye başladı. Ertesi gün yeniden Preveze açıklarında demirleyen müttefik donanmasının mevcudu, bilgiler farklı olmakla beraber İspanya ve Portekiz seksen kalyon, Venedik on kalyon ve yetmiş kadırga, papalık otuz altı kadırga, Malta on kadırga, Ceneviz bir kalyon ve elli iki kadırga ile diğer devletlere ait kırk dokuz kalyon olmak üzere toplam kare yelkenli 140 kalyon, 168 kadırga ve pek çok nakliye gemisiyle 55.000 askerden oluşuyordu. Buna karşılık Barbaros'un donanmasında kadırga türü 122 gemi ve 20.000 asker bulunuyordu.

Aradaki güç dengesizliği sebebiyle nasıl hareket edilmesi gerektiği konusunda farklı görüşler ortaya çıktı. Barbaros'un topladığı savaş meclisinde donanmanın Narda körfezinde kalması tavsiye edildi. Sinan Reis ve taraftarları, karaya asker çıkartılarak müttefik donanmasının karşısındaki kıyılara yerleştirilmesini, böylece Preveze Kalesi'nin korunmasını tavsiye ediyordu. Barbaros Hayreddin Paşa buna karşı çıkararak Andrea Doria'nın ateş hattına girecek birlikleri kolaylıkla imha edeceğini ileri sürüyor ve savaşın körfez dışında olmasını arzu ediyordu. Müttefiklerin karargâhında ise karaya asker çıkartarak Preveze Kalesi'nin teslim alınması ve Barbaros'un körfezde sıkıştırılması fikri ağır basıyordu. Andrea Doria buna karşı çıkararak bir fırtınanın vukuu halinde donanmayı geri çekmek gerekeceğinden karadaki askerlerin tehlikede kalacağını söylüyordu. Bu plan gereği 23, 24 ve 25 Eylül'de yapılan üç hücum Osmanlı muhafızları tarafından geri püskürtüldü. Körfezin girişi sığ olduğu için müttefik donanmasındaki kalyonlar içeri giremiyordu, fakat giriş kapatıldığından Osmanlı donanmasının da önü kesilmişti.

25 Eylül 1538'de müttefik donanmasından bir saldırı gerçekleştiyse de onlara karşılık Turgut Reis, Murad Ağa ve Güzelce Mehmed Reis emrindeki Osmanlı gemileri harekete geçerek körfezden çıkmış ve bu saldırıyı püskürtmüştü. 27 Eylül Cuma günü Barbaros donanmasıyla körfezden dışarı açılmış ve 6 mil gittikten sonra hilâl şeklinde savaş nizamı almıştı. Vakit geçirmeden bütün kadırgalar baş kısımlarındaki üçer topu ateşlemek suretiyle savaşı başlatmış, Andrea Doria'nın bu şaşkınlıkla donanmasını yanlış bir manevra ile tehlikeli bir konuma getirdiği sırada Barbaros kırk gemilik bir filoyu müttefik donanmasını ikiye ayırmak üzere göndermiş ve bunu gören Andrea Doria donanmasına Korfu'ya doğru geri çekilme emri vermişti. Bu durum karşısında Barbaros havanın da kararması sebebiyle donanmasını Narda körfezi dışında Preveze önlerinde demirledi.

28 Eylül günü Andrea Doria, kendisi savaş taraftarı olmamakla beraber topladığı savaş meclisinin kararı gereği savaşmak üzere geri geldi ve onları karşılamak üzere Osmanlı donanması

da sıra halinde müttefik donanmasına doğru ilerledi. Barbaros, donanmasını yeniden hilâl şeklinde düzenleyerek kendisi merkezde, Sâlih Reis sağ kanatta, Seydi Ali Reis sol kanatta, Turgut Reis de gönüllü reislerden oluşan filosuyla bu hattın arkasında yer aldı. Müttefik donanmasında ise İspanya imparatorluk donanmasına kumanda eden Andrea Doria'dan başka Venedik donanmasına Vincenzo Capello, papalık donanmasına Marco Grimani kumanda ediyordu ve donanma komutanları arasında bir fikir birliği yoktu.

Borda düzeninde ve üç saf halinde dizilen müttefik donanmasının ilk sırasının önünde Bondulmier'in emrindeki büyük Venedik kalyonu olmak üzere siper görevi yapacak olan kalyonlar, ikinci sırada kadırgalar ve üçüncü sırada diğer küçük gemiler dizilmişti. Andrea Doria ikinci sıradaki kadırgaların başındaydı. Bu düzene göre iki donanma Preveze açıklarında karşılaştığı sırada rüzgâr güneyden esiyordu ve müttefik donanmasının lehine, Osmanlı kadırgalarının aleyhine bir durum söz konusuydu. Bundan endişelenen ve çaresiz kalan Barbaros kendi askerinin mâneviyatını yükseltmek için Kur'an'daki muhtemelen, "Dilerse O (Allah), rüzgârı durdurur da onun -denizin- üstünde kalakalırlar" âyetiyle (eş-Şûrâ 42/33), "Ey iman edenler, Allah'ın size olan nimetini hatırlayın; hani size ordular saldırmıştı da biz onlara karşı bir rüzgâr ve sizin görmediğiniz ordular göndermiştik" âyetini (el-Ahzâb 33/9) birer kâğıda yazdırıp gemisinin iki yanına denize bıraktı.

Nihayet rüzgârın kesilmesi ve bu defa müttefik donanmasındaki kalyonların hareketsiz kalması üzerine Andrea Doria öndeki kalyonlardan yoğun bir top ateşi başlattı. Ancak kalyon toplarının menzilinin kısa olması sebebiyle bütün gülleler denize düştü. Barbaros'un karşı hücumunda kadırgaların top menzilinin daha uzun olması sayesinde önce kalyonlar hedef alınıp vuruldu. Müttefikler ikinci sıradaki kadırgalarla Osmanlı donanmasını çevirme harekâtına giriştilerse de ağır top atışı ve Turgut Reis'in çevirme harekâtı ile geri püskürtüldüler.

Andrea Doria, Osmanlı donanmasını iki ateş arasına alma

planını birkaç kere daha denemek istedi. Fakat her defasında Barbaros'un karşı manevraları dolayısıyla başarısız kaldı. Bu saldırılarda müttefik donanmasının ön safında bulunan kalyonların çoğu tahrip edildi. Müttefik donanmasını yarmak için hücum emri veren Barbaros birinci sırayı ikiye ayırarak Andrea Doria kumandasındaki kadırgalara saldırdı. Turgut Reis'in de kendi filosuyla arkadan çevirmesi üzerine imha edilme tehlikesiyle karşı karşıya kalan Andrea Doria geri çekilme kararı aldı. Bu yüzden Venedik donanması komutanı Capello tarafından savaşmamakla suçlandığı ileri sürülür.

Osmanlı donanması beş saat süren bu savaşın ardından geri çekilen müttefik donanmasını takip etmişse de fırtına çıkması ve havanın kararması sebebiyle fenerlerini söndüren Andrea Doria'nın izini kaybetti. Barbaros iki saat süren bir takipten sonra geri dönerek Ayamavra'da sabaha kadar bekledi; pek çok esir ve ganimet almış olarak Preveze'deki üssüne döndü. Savaşta müttefik donanması kalyon türü 128 gemisini kaybetti. Preveze deniz zaferinin haberini Boğdan seferi dönüşünde Yanbolu'da bulunan Kanûnî Sultan Süleyman'a 14 Ekim 1538'de Barbaros'un oğlu Hasan Bey ulaştırdı. Barbaros'tan gelen fetihnâme devlet erkânı tarafından ayakta dinlendi ve büyük bir sevinç vesilesi oldu.

Bu sırada elinde kalan donanmasıyla Hersek kıyılarındaki Kotor körfezinde bulunan Nova'ya saldıran Andrea Doria, 27 Ekim 1538'de işgal ettiği kaleye 3-4000 asker yerleştirerek bölgeden ayrıldı. Nova Kalesi'nin işgal edildiği haberinin alınmasına rağmen mevsim geçtiği için İstanbul'a dönen donanma kış mevsiminde yeniden hazırlandı. 2 Haziran 1539'da 155 gemilik bir donanma ile İstanbul'dan hareket eden Barbaros'un maiyetinde reis, savaşçı, kürekçi ve halatçı olmak üzere 27.204 kişi bulunuyordu. Karadan Ulama Paşa emrindeki beş sancak askerinin de katılmasıyla üç hafta süren bir kuşatmadan sonra Nova Kalesi 7 Ağustos 1539'da geri alındı. Celâlzâde, Nova'nın geri alınma tarihini 24 Ağustos olarak vermektedir.

Preveze Deniz Muharebesi'nin kazanılmasında Barbaros'un taktiği yanında donanmadaki gemi cinslerinin de etkisi olmuştur. Müttefik donanmasındaki büyük kalyonlara karşılık

Osmanlı donanmasında sadece kadırgaların bulunması ve savaşın kadırgaların zaferiyle sonuçlanması, Osmanlı donanmasında uzun süre kadırga türü gemilerin tercih edilmesine yol açacaktır. Akdeniz kıyılarındın fizikî durumu ve iklimi kadırgalar lehine önemli bir avantaj sağlıyordu. Orta Akdeniz’de durgun havalar günlerce sürüyor ve yelkenli gemiler koylarda ve küçük limanlarda kullanışsız hale geliyordu. Yelkenlilerin seri hareket edememesi ve manevra kabiliyetinin azlığına karşılık top menzili daha uzun olan kadırgalar süratle hareket edebiliyor, sığ yerlerde dolaşabiliyordu.

Hristiyan dünyası Preveze Deniz Muharebesi’yle Akdeniz’deki hâkimiyetini kesin biçimde kaybetti. Preveze Hristiyan devletleri için olduğu kadar Osmanlı Devleti denizciliği için de bir dönüm noktası oldu. O zamana kadar esas olarak bir kara devleti olan Osmanlılar tam anlamıyla deniz siyasetinin içine girdiler. Preveze’den sonra müttefik Avrupa devletleri bir daha ancak İnebahtı’da (1571) Osmanlı Devleti’ne karşı çıkabildi. Preveze’deki müttefik Hristiyan devletlerinin mağlûbiyetini sonuçları bakımından İnebahtı’daki Osmanlı mağlûbiyetiyle karşılaştırmak anlamsızdır. Preveze’nin sonuçları bir asrın üçte birini Osmanlılar lehine etkilediği halde İnebahtı’nın ertesi yılı Akdeniz’e açılan yeni Osmanlı donanması karşısına savaşacak bir donanma dahi çıkmamıştı.

Kaynakça: İdris Bostan, TDV İslam Ansiklopedisi. Taryhy makalalar